

ESKİ BİR MUHACİRLE KONUŞMA

 Yusuf URAMALI

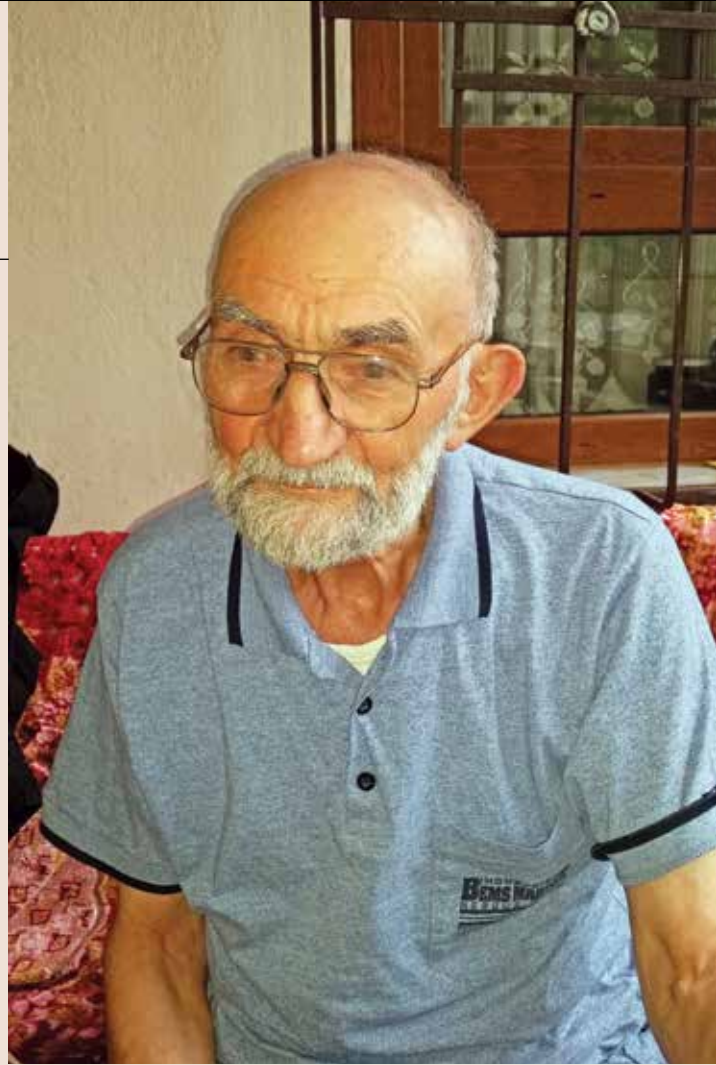
Ağabeg Aslan, emekli baş komiserdir. 91 yaşında olmasına rağmen Şahin modeli kırmızı otomobilini koşturmaya devam ediyor. Bursa'da yaşıyor fakat yaz mevsimini eşile birlikte şehre yakın bir dağ köyündeki bahçeli evinde geçiriyor.

Aslan, Stalin döneminin karanlık günlerinde Sovyet sınırını aşarak kaçıp Türkiye'ye gelenlerden biri. Onunla bu kaçışın hikâyesini daha önce konuşmuş ve dergimizde neşretmiştik. Bu yazın Bursa yakınlarındaki köy evinde onu ziyaret ettim ve o zamanları kendisiyle yeniden konuştuk. Bu defa farklı şeyler sordum ona. Ama onu yeniden ve daha yakından tanımak için kısaca bir hayat kronolojisini verelim: 1924 yılında Hirtız'da dünyaya geldi. 1931'de köy mektebine gitti. 1932'de sınırı kaçak geçip ailece Türkiye'ye, Posof'a geldiler ve Eleşkirt'e yerleştiler. 1942 yılında ortaokulu bitirdi. Üç yıl vekil öğretmenlik yaptıktan sonra askere gitti, Erzurum'da 32 ay askerlikten sonra Eleşkirt Belediyesinde memuriyete başladı. Evlendirme memuru olduğu sırada kendi nikâhını kendisi kıydı! Özel İdare memuruyken 1955 yılında Ankara Polis Okuluna girdi. 1982 yılında baş komiser olarak Emniyet teşkilâtından emekli oldu.

1932 yılında Sovyet Gürcistan'ından, Ahıska'nın Hirtız köyünden kaçarak Türkiye'ye gelmiş, Eleşkirt'e yerleşmişlerdi. Aslan'a Eleşkirt'i sordum.

Bizim gelip yerleştiğimiz zamanlar Eleşkirt iki mahalleden meydana geliyordu. Yolüstü ve Yolaltı mahalleleri. Yolüstü Mahallesi bir muhacir yerleşimiydi ve tahminen 150 haneydi. Bu muhacirler arasında birkaç hane Ağbabalı (Ermenistan) vardı; onlar zamanla Kars'a gittiler. Diğerleri hep Ahıska muhaciriydi. Yolaltı Mahallesinde Kürtler vardı ve 200 civarında haneydi. Eskiden Eleşkirt köyleri ova ve dağ köyleri olarak ifade edilirmiş. Ova köyleri Ermeni, dağ köyleri Kürt'müş. Kürtçe konuşan Ermeni köyleri de vardı: Müsüryan, Hanzir... Tanıdığım Müsüryanlı Hacı Mustafa da aslında Ermeni'ydi. Ermenilerin çekilip gitmesinden sonra buralara muhacirler ve Kürtler yerleşmişti.

Ahıskalılar Eleşkirt'e ne zaman gelmeye başlamış ve hangi köylere yerleşmişlerdi? Aslan bu soruya şu cevabı verdi.

Ahıskalılar, 93 Harbi'nden itibaren muhacir olup önce Ardahan ve Kars'a sonra da Eleşkirt'e gelmişler. 1930'lu yıllarda bizim gibi gelenler de devlet tarafından Yolüstü Mahallesine yerleştirilmiştir. Ahıskalıların yaşadığı Eleşkirt köyleri şunlardır: Hanzir, Hoşıyan, Molla Süleyman, Amat, Toprakkale, Çirikan. Bunların bazılarında Ahıska muhacirleriyle Kürtler birlikte yaşamaktadır. Mardo, Ramikan ve Çeli köyleri de böyledir.

Peki, Ahıskalılarla Kürtlerin hayatı nasıl gidiyordu? Aslan, çok dikkate değer bir cevap veriyor:

Birlikte yaşıyorduk. Ufak tefek hadiseler dışında ciddi bir sıkıntı yoktu. Zaten babam bize 'dövülüp eve gelmeyin; dövün gelin!' diye talimat vermişti. Şaka bir yana, Kürtlerle aramızda kız alıp verme vardı. Hatta benim bacım bir Kürt'le evlenmişti. Ailede *Türko* diye aşağılanırdı fakat kocası çok iyi bir çocuktü. Dört çocuk annesi bacım genç yaşta vefat etti. Babam, damadı yeniden evlendirdi ve ona Ardahanlı bir kız aldı. Tabii şimdi, eskisi gibi değil; alıp verme kesildi.

Aslan'a, Ahıska'nın ileri gelenlerinden biri olup Posof'un ilk nüfus memuru olan Binali Bey'i sordum:

Binali Bey bizim köylüdür, Hırtızlıdır. Babamın dayısıdır. 1932'de Posof'a geçince birkaç gün onun evinde kaldık. Babam aslında bir yıl evvel yani 1931'de Türkiye'ye geçmişti. 1932'de gelip bizi de kaçırdı. Ama Türkiye tarafında resmen bizi Posof'tan almış gibi bir muamele yapıldı. Anam Toloş'luydu. Toloş, Acaralı ve bizimkilerin birlikte yaşamakta oldukları bir köydü. Zannediyorum bugün orada Acaralı Müslümanlar yaşıyor.

Hırtız'dan başka hangi köylerin isimlerini hatırlıyorsunuz?

Ab, Gomoro, Xarcam, İntel, Niyala, Torelta, Çıxel, Qamze, Xero, Sür, Orsep, Quntsa, Azgur, Oşora, Vale, Gesunda, Şaluşet, Kilde, Çağışman, Anda vs. gibi 200 para Türk köyü vardı... Nekeleköv, Orsep, Alanziya, Cobaret gibi köylerde Kürtler de yaşıyordu. Saro ve Xizabavra gibi Gürcü köyleri vardı. Fakat Ahıska coğrafyasının ezici nüfusu Türklerden meydana geliyordu.

Hırtız nasıl bir yerdi? Burada hayat nasıldı? Yaylaya gidilir miydi?

"Köyümüz Kür Çayı kenarında, bir vadinin içindeydi. Ardahan çayı, Ahılkelek çayı'nı da aldıktan sonra Kür olur ve Ahıska'dan Tiflis'e, oradan da Hazar Denizi'ne gider. Yaylamız vardı, Kuvaşa Yaylasına çıkılırdı. Hayvancılıktan ziyade meyvecilikle uğraşılırdı. Köyde üç aile hayvancılık yapardı. Diğerlerinin bir iki ineği olurdu. Hemen her türlü meyve yetişirdi: Üzüm, elma, armut, dut, kiraz, vişne. Bu meyveler Ahıska şehri başta olmak üzere Tiflis ve Erivan'a kadar giderdi. Ahılkelek ve köylerinde pazar kurulurdu. Buralar Ermeni'ydi. Bu pazarlarda bizim köyün meyveleri satılırdı. Taşımacılık, atlı *furgun* arabalarıyla yapılırdı. Köyün en ünlü bahçeleri Pecitala vadi-sindeydi. Keşişoğlu bağları vardı. Bu bağlar halen duruyor."

Bu köyden çıkmış kimler vardı?

Hırtız'da Ferhat Ağagil vardı. Bunların konağı da meşhurdu. Vali Kemal Bozbay bu ailedendir. Yazar Necati Doğru, Gomorolu Şeref'in oğludur, Eleşkirt'te dünyaya geldi. Kars'a yerleşen bazı meşhur aileler de var. Ahıskalı Tefvik Bey aslında Acaralıdır. Sakunetli Deli Mehmet, Azgurlu Mehtarlar... Tutak'ta Kadri Beyler Karabağlıdır.

**Emektar Halk Bilimi
Araştırmacısı
Dr. Yaşar Kalafat'ın
Berikan
Yayınevi'nden
Çıkan Kitapları!**

